

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนคีรีวง ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ สำหรับการตอบปัญหาการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
2. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน(ผู้นำที่เป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ) กับ กลุ่มประชาชนทั่วไป โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 31 คน ประกอบด้วย

- กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน ได้แก่ กำนันตำบลกำโลน, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 (บ้านคีรีวง), ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 (บ้านคีรีทอง), ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 (บ้านขุนคีรี), ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 (บ้านคีรีธรรม), ประธานกลุ่มออมทรัพย์, ประธานกลุ่มมัดย้อมผ้าสีธรรมชาติ, ประธานกลุ่มทุเรียนกวน, ประธานกลุ่มเสริมพัฒนา, ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน และ ผู้อาวุโสในชุมชน

- กลุ่มประชาชนทั่วไปในชุมชน จำนวนประมาณ 19 คน ได้แก่ ประชาชนที่เป็นสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 11 คน และ ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 8 คน

การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามเตรียมไว้ล่วงหน้า โดยยึดหยุ่นลำดับของประเด็น รวมทั้ง เพิ่ม หรือ ลด ประเด็นคำถามตามสถานการณ์ (มีรายละเอียดของแนวคำถามในภาคผนวก)
2. แบบบันทึกภาคสนามของผู้วิจัย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการบันทึก รายละเอียดจาก การสังเกต สัมภาษณ์ การเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนการพูดคุยกับชาวบ้าน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตลอดระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย (มีรายละเอียดของแนวการบันทึกในภาคผนวก)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยความรู้จักคุ้นเคยกับแหล่งข้อมูลให้มากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้วางแผนดำเนินการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. *การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport)* โดยการผูกมิตรไมตรีเพื่อให้ชาวบ้านมีความไว้วางใจใจผู้วิจัย และเห็นว่าผู้วิจัยมีสถานภาพเป็น "คนใน" ไม่ใช่ "คนนอก" ของชุมชน (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2539) ทั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้นำและชาวบ้านบางคนในชุมชน จากการที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมจัดขึ้น รวมทั้ง การเข้าไปพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในช่วงสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อนการวิจัย โดยในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนทั้งแบบเข้าไปเยือนกลับ และ ค้างคืนกับชาวบ้านในชุมชน

2. *การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)* หมายถึง การสังเกตแบบที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่คนในชุมชนมีต่อประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2539) โดยการเข้าร่วมประชุมกับสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ, ร่วมประชุมระหว่างผู้นำชุมชนกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลตามประเด็นที่

ต้องการศึกษา ทั้งนี้ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนี้ผู้วิจัยจะพูดคุย และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ควบคู่กันไปด้วย

3. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์หลายวิธีผสมผสานกัน ทั้งแบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ แบบเจาะลึกในบางกรณี และแบบตะล่อมกล่อมเกลา ซึ่งกลุ่มบุคคล ที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นั้น ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน และ กลุ่มประชาชนทั่วไปในชุมชน

ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์นั้น จะอยู่ ภายใต้กรอบของประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อตอบปัญหานำวิจัยดังนี้

1. ระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชน
 - 1.1 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 1.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน
 - 1.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชน
2. รูปแบบการสื่อสารของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.1 โอกาสในการสื่อสารของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.2 รูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.3 รูปแบบการสื่อสารระหว่างประชาชนด้วยกันเองในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.4 รูปแบบการสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง กับ ชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.5 รูปแบบของการสื่อสารในแต่ละขั้นตอนตามกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน
3. บทบาทของผู้นำชุมชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.1 ลักษณะของผู้ที่มีบทบาทในชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.2 การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.3 บทบาทของผู้นำในแต่ละขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- 4.1 ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 4.2 ผู้ที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหา
- 4.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม ถึง วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2542

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป และ หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลทั้งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน

สำหรับประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นประกอบด้วย

1. ระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชน
 - 1.1 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 1.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน
 - 1.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชน
2. รูปแบบการสื่อสารของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.1 โอกาสในการสื่อสารของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.2 รูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- 2.3 รูปแบบการสื่อสารระหว่างประชาชนด้วยกันเองในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.4 รูปแบบการสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง กับ ชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.5 รูปแบบของการสื่อสารในแต่ละขั้นตอนตามกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน
3. บทบาทของผู้นำชุมชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.1 ลักษณะของผู้ที่มีบทบาทในชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.2 การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.3 บทบาทของผู้นำในแต่ละขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 3.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 4. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปัญหา
 - 4.1 ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 4.2 ผู้ที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหา
 - 4.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา

โดยผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ คือ

1. จำแนกประเภทของข้อมูล (Typological analysis)
2. เปรียบเทียบข้อมูล (Comparison)
3. สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย(Induction) จากข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และ 2

แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการบรรยายข้อมูลแบบเข้มข้น (thick description)